

γίου τοῦ 1859—κάθουμαι ἀνάμεσ' ἀπὸ δυὸ περίφη-
μες μοιρολογίστρες, τῇ Θεῖᾳ Λάμπρῳ καὶ τῇ Θεῖᾳ
Σοφίᾳ, καὶ γράφω ἔσα τραγούδια εἶναι συνηθι-
σμένες νὰ λένε εἰς τοὺς πεθαμένους. Βλέπω ὅπου
ἡ κοινωνία μας κάθε μέρα ἐξευγενίζεται καὶ μὲ
τὸν ἐξευγενισμό τῆς σαρώνει ὅλα ἔσα οἱ πατέρες
μας μᾶς ἄφηκαν καὶ τὰ πατῆρ' καὶ τὰ καταφρονεῖ
καὶ δὲν τὰ καταδέχεται, καὶ ἐστοχάστηκα νὰ
κάμω τὸ θινάτῳ μου νὰ γλυτώσω ἕτι ἡμπορέσω
ἀπὸ τὸν ἐξευγενισμό ὅπου καταντᾷ νὰ εἶναι κατα-
ποντισμός. Ἐκράξα λοιπὸν αὐτὲς τὲς δυὸ μοιρολο-
γίστρες καὶ ἀφ' οὗ ἔταξα λαγούς μὲ πετραχήλια,
ὦ τοῦ θαύματος! τὲς εἶδα πρῶτα νὰ ἀχνίσουνε,
ὕστερα νὰ κοκκινίσουνε. Ἐρρίξαν τὲς πλεξίδες τοὺς
εἰς τὴν τραχηλιά τους. Ὁ ἀνασασμός τοὺς ἔγινε
συχνότερος καὶ βροχή τὰ δάκρυα ἔρρεαν ἀπὸ τὰ
βλέφαρά τους. Ἐπιδόστηκαν ὕστερα μὲ τὰ χέρια καὶ
ἄρχισαν τὸ νεκρικὸ τραγούδι, τὸ ὁποῖο κάθε λίγο
καὶ τὸ ἐσυντρόφευαν μὲ βραιοὺς στεναγμούς καὶ
μὲ παράπονα.» Κ' ἐξακολουθεῖ ὁ ποιητὴς τὴν ξο-
μολόγησίν του ἐνθουσιαστικᾶ καὶ διαχυτικᾶ: «Ἐγὼ
ἔκανα τὸ μέρος τοῦ πεθαμένου καὶ ἔστεκα προσε-
χτικὸς καὶ ἔγραφα τίχους, μὰ τὴν ἀλήθεια, ὠραίο-
τατους, καὶ ὅπου ἤθελε φέρουνε τιμὴ καὶ δόξα εἰς
τὸ μεγαλύτερο ποιητὴ.»

*

Πρέπει νὰ σταματήσω. Δὲν ἄγγιξα παρὰ λίγο-
στά σημεῖα τῆς ἀξιοσπούδατης αὐτῆς ἀνταπόκρι-
σης. Σὰς συσταίνω, ἀνίσως ἔχετε καιρὸ, ἀνίσως κά-
ποια περιέργεια ξύπνησε μέσα σας, νὰ περάσετε μό-
νοι σας προσεχτικώτερα τῆς λιγιστῆς σελίδος τοῦ
«Βίου καὶ τῶν Ἔργων» τοῦ Βαλαωρίτη ποὺ γνωρί-
ζονται μὲ τὴν ὀνομα «Κείμενα εἰς πεζὸν λόγον ἐν δη-
μῳδεῖ.» Μπορεῖ νὰ σὰς δοθῇ ἀφορμὴ νὰ στοχαστῇ
τε γιὰ λογῆς ἀντικείμενα καὶ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς
φιλοσοφίας καὶ τῆς φυσιογνωμίας, γενικώτερα, τοῦ
καιροῦ ἐκείνου, ἐδῶ καὶ μισὸς αἰῶνας, καὶ τῆς ζωῆς,
καὶ τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ χαρακτήρα τῷ δυὸ ἐκεί-
νων, ταιριασμένων τότε, μὰ σὲ πολλὰ ἀταίριαστων
ποιητῶν, καὶ τραγῶν πρόδρομων τῆς μεγάλῃς μας
Ἰδέας, τῆς γλωσσικῆς. Καὶ μπορεῖ καὶ τοῦτο ἀκόμα
νὰ στοχαστῇτε καὶ νὰ συμφωνήσετε μαζί μου σὲ
τοῦτο: Ὅποιος θέλει μὲ νοῦ καὶ μὲ καρδιὰ νὰ
δουλέψῃ γιὰ τὸ πνευματικὸ μας τὸ ξανάνθημα, ποὺ
ἀνίσως δὲ στέκεται παραπάνου, μὰ στέκεται ἴσα ὁ-
λότῳ στὴν πρώτη γραμμῇ μὲ τὴν πολιτικὴν μας τὴν
ἀνόρθωσιν καὶ μάλιστα πᾶσι πιὸ μακριὰ ἀπὸ τούτην
ὅποιος θέλει μὲ νοῦ καὶ μὲ καρδιὰ νὰ δουλέψῃ γιὰ
τὰ ἰδανικὰ τῆς σκέψης καὶ τῆς τέχνης, πρέπει νὰ
μιμηθῇ τὸν ποιητὴ: Εἴτε στὸ γραφεῖο του κλεισμέ-

νος, εἴτε στοὺς δάλνοιχτους ἀγνάντια οὐρανούς, ἃς
ρυθμίζῃ τὸ ἔργο τῆς δικῆς του τῆς ψυχῆς, ὅσο κι
ἂν ξεχωρίζῃ ἀπὸ τὴ γῆρας τῆς ἀτομικῆς καὶ ἀνυπό-
ταχτῆ ψυχῇ του, ἃς ρυθμίζῃ τὸ ἔργο του σύμφωνα
μὲ τὸ καρδιοχτύπι μιᾶς μεγάλῃς συντροφικῆς πνοῆς,
λαϊκῆς, ἐθνικῆς, ἀνθρώπινῃς. Ἀς ἀκούῃ τὸ μυρο-
λόγι τῆς Θεῖᾳ-Λάμπρως καὶ τῆς Θεῖᾳ-Σοφίᾳς. Ἐ-
νας φιλόσοφος εἶπε πῶς ἡ καλλιτεχνικὴ ἀπόλαψις
σὰ νὰ πεθαίνῃς εἶναι καὶ σὰ νὰ ἀνασταίνεσαι σὲ μίαν
ἄλλην ζωὴν. Πρῶτα, σὰν πεθαμμένος ἃς στέκεται ὁ
μακαριστὸς ἐκεῖνος δουλευτῆς· καὶ κλειώνοντας μέσα
τοῦ σὰ μουσικὸ θέμα τὸ λυπητερό, μὰ καὶ γιὰ τοῦ-
το βαθυστόχαστο, τραγουδοῦ τῆς Θεῖᾳ-Λάμπρως καὶ
τῆς Θεῖᾳ-Σοφίᾳς, ποὺ μοῦ φαντάζοντο σὰ δυὸ Μοῖ-
ρες μὲ μυστηριακὰ καὶ μὲ ὑπονοητικὰ ὀνόματα, ἃς
ἀνασταίνεται ὕστερα—ξετυλίγοντας τὸ ἔργο του—
μέσα στὸ ἔργο του. Θὰ εἶναι, στάλῃθαι, ὠραιότατο,
καὶ θὰ τοῦ φέρῃ τιμὴ καὶ δόξα, σὰν ἐκεῖνες ποὺ
χαίρεται ὁ μεγαλύτερος ποιητῆς.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΛΑΜΑΣ

ΘΑΛΑΣΣΙΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ ΠΑΙΔΙ

Ἔχει ἄμετρον κατήμους ὁ Χάρος, μὰ τοῦ Γιώρ-
γου μας ὁ κατήμους εἶναι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ξεχνιοῦν-
ται. Ἐφτὰ χρόνια ἔζησε ὁ Γιώργος μας· ἔφτὰ χρό-
νια τυραννισμένα, ἀπὸ μιὰ ζωὴ ποὺ τὸ ζωογονοῦ-
σε, μόνο γιὰ νὰ τὸ σιγανομαραινῇ τὰ δερμάτι μας.
Καὶ τὸν ἀγαπούσαμε ὅλα τὰ δέξια τὸ Γιώργος μας,
ὁ ἓνας πιὸ πολὺ ἀπὸ τὸν ἄλλο, γιὰτὶ εἴτανε παιδί
τῆς Ἀγάπης: Ἀπὸ τὸ συμπαθητικὸ ἀγίασμένο προ-
σωπικὸν του, τὴν ἀδύνατον μὰ καθυρτὴ φωνούλα του,
τὸ μικροκαμωμένο ἀπὸ τὴν ἀρρώστια σωματικὸν του,
ὡς τὴ σπάνια καὶ παραφύση ἐξυπνάδα του, εἴτανε
παιδί τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ Χάρου ὁ Γιώργος μας.
Καὶ τὸν ἀγαπούσαμε ὅλοι πολὺ, μὰ ἀπ' ὅλους πιὸ
πολὺ καὶ τετράδιπλα, ὁ πατέρας μας· εἴτανε ἐννιά
μῆνες ποὺ ὀρφανέψαμε ἀπὸ τὴν πολυαγαπημένην
μάννα μας κι ὅλη του τὴν ἀγάπην τὴν εἶχε γιὰ τὸ
ὑστερονπαῖδι του ποὺ ἔμεινε ἀχάιδευτο. Ἐκείνη, τὴ
χρονιά πρὶν νὰ φύγῃ μὲ τὸ καράδι του μᾶς εἶπε·

— Τὸ Γιώργος καὶ τὰ μάτια σας, παιδιὰ μου, ἐσὺ
ποὺ εἶσαι πιὸ μεγάλος, εἶπε σ' ἐμένα, τώρα ποὺ δὲν
ἔχετε μητέρα, νὰ φροντίζῃς γιὰ ὅλους, κ' ἓνα πα-
ραπάνω γιὰ τὸ Γιώργος, καὶ ὁ πατέρας μου βουρ-
κωμένος ἔσκαψε καὶ τὸν φίλησε πρῶτον· ἔπειτα βια-
στικὰ, βιαστικὰ ἀγκάλιασε κ' ἐμᾶς τὰ πέντε μου-
ραφορεμένα παιδιὰ του, καὶ γύρισε κατὰ τὴ θύρα
νὰ φύγῃ γιὰ νὰ μὴ προφτάσουμε καὶ δοῦμε τὸ δα-

κρυμμένο πρόσωπό του και μὰς πάρη τὸ παράπονο.

Κ' ἔφυγε ὁ πατέρας μας μετὰ τὸ καράβι του στὴ Μαύρῃ Θάλασσά κ' ἡμεῖς τὰ πέντε μαυροφορεμένα ἀδέρφια, κ' ἐγὼ ὁ μεγάλος— δεκατριῶν χρονῶν— ἀπ' ὅλους πρὸς πολὺ, σὰν τὰ μάτια μας κοιτάζαμε καὶ χαϊδέδαμε τὸ Γιώργο μας, τοῦ Χάρου τὸ παιδί.

Περνοῦσε ἔτσι ὁ χειμῶνας ὁ βαρὺς κι ὁ Γιώργος μας πότε καλῆτερα, πότε χειρότερα, σιγανομαραινότανε τὰδερφάκι μας. Ἕνα βραδινὸ ἤσυχο σὰν ἀγγελούδι κοιμήθηκε ἀπὸ νωρὶς· καὶ τᾶλλα ἀδέρφια μου δὲν ἀργήσανε νὰ πλαγιάσουν· ἐγὼ πρὶν νὰ ἡσυχάσω, ἐπῆγα στὸ κρεββατάκι του νὰ τὸν φιλήσω. Θυμάμαι πὼς δὲ μοῦ ἔκανε καμμιὰ ἐντύπωση ἡ ἀναπνοὺς του ποὺ ἔδινε κομπιασμένη καὶ στενάζωρη· εἶμουν μικρὸς, δὲν ἤξερα πὼς πεθαίνουν· καὶ δὲ γνώριζα τοῦ θανάτου τὸ πρόσωπο· τὸν φίλησα καὶ πλαγιάσα ἡσυχος. Τὴν αὐγὴ στὸ γλυκοξύπνημα ἔτσι ἄθελα τονὲ συλλογίστηκα· ὅλη τὴ νύχτα ἄχνη δὲν ἔδραλε τὸ πουλάκι μου· τί ἡσυχὰ ποὺ κοιμάται; ἔλεγα μονάχος μου, δόξα σοι ὁ Θεός, αὐτὲς τίς ἡμέρες εἶναι καλῆτερα, καὶ πόση χαρὰ θὰ τῷχε ὁ καημένος ὁ πατέρας σὰν ἔρθῃ... Τὸ καντήλι στὸ εἰκονοστάσι θαμπόφεγγε ἀχνό· ἔξφνου κάποιος εἰκότισμά μας μοῦ φάνηκε πὼς ἔτριξε· ξαφνιάστηκα, μὰ ἡ ἡρεμία ποὺ ξαναδαίλεψε μοῦδωσε θάρρος καὶ μ' ἔκανε κ' ἐνόμισα πὼς δὲν ἄκουσα τίποτα... Τὸ καντήλι στὸ εἰκονοστάσι θαμπόφεγγε ἀχνό· ἡ φλογούλα του καθὼς τρεμόσβυνε θαρρεῖς κ' ἔπαιρνε τὴ μορφή τοῦ Γιώργου μας· σηκώθηκα σὰν ἀπ' ὄνειρο πῆγα κοντὰ στὸ κρεββατάκι του κ' ἔγειρα νὰ τὸν ἰδῶ... ὁ Γιώργος μας χαμογελοῦσε· εἶμουν μικρὸς καὶ δὲ γνώριζα τοῦ θανάτου τὸ πρόσωπο· Γιώργε! ψιθύρισα σιγανὰ... ὁ Γιώργος χαμογελοῦσε, στοχάστηκα, νὰ εἶτανα ξύπνιος καὶ πὼς τόκανε ἐπίτηδες καὶ δὲ μ' ἀπαντοῦσε, Γιώργε!... ξαναφώναξα δυνατύτερα κ' ἔσκυψα καὶ τὸν φίλησα... ὁ Γιώργος ἔλσένα χαμογελοῦσε· ξαφνιάστηκα γιὰ τὸ γοξύπνημά του, καὶ σὰν ἀστραπὴ ἔλαμψε στὴν παιδιακία μου ψυχὴ ἡ ἀλήθεια, κ' ἐφοβήθηκα φοβήθηκα τὸ Γιώργο μας, ποὺ τόσο ἔλοι μας ὁ ἕνας περισσότερο ἀπὸ τὸν ἄλλο ἀγαπούσαμε, καὶ ποὺ χαμογελοῦσε.

Τρομασμένος συλλογίστηκα νὰ μὴν ξυπνήσω τᾶλλα τὰδέρφια μου καὶ ἰδοῦνε τοῦ Γιώργου μας τὸ χαμόγελο καὶ τρομάξουνε. Ντύθηκα, ἀνοιξα τὴ πόρτα κ' ἐδῶγκ'· οἱ δρόμοι ἔρημοι· εἶτανε γιομάτοι χιόνια· εἶδα ἕνα δυὸ γνώριμους ποὺ πηγαίνανε ἀξενιαστοί, πρωῒνοι· στὴ δουλειά τους· ποὺ νὰ ξέρανε πὼς ὁ Γιώργος μας χαμογελοῦσε· κάτω σκυλιὰ στὴ γειτονιά βαβίζανε λυπητερά. Πῆγα ξύπνήσα ἕνα θεῖο μου—ὁ Θεὸς σχωρέστενε—ποὺ καθόντανε κον-

τὰ μας, καὶ σὲ λίγο ἄμα ἦρθε σπῖτι μας, ἔλοι μας καὶ ὅλη ἡ γειτονιά ἔμαθε πὼς ὁ Γιώργος μας χαμογελοῦσε.

Τ' ἀπομεσήμερο ἦρθανε οἱ παπᾶδες τὸν πῆραν καὶ τὸν βάλλανε νὰ κοιμηθῇ μέσα στὸ χῶμα· ἐχιδνίξε δυνατὰ· τὸ δειλινὸ ξαναπέρασα ἀπὸ τὸ κοιμητήρι τὸ ἴδιο· πᾶλλευκο τὸ χιόνι· εἶχε σκεπάσει· τὸ χῶμα ποὺ εἶτανε λίγο φουσκωτὸ στὸ μέρος ποὺ τὸν θάψανε· ἕνα νυχτοπούλι ἦρθε κ' ἐκάθισε στὸ Σταυρὸ τοῦ ἀπάνω κ' ἐφοβήθηκα· ἔφυγα καὶ δὲν ἐγύρισα νὰ ξαναθῶ πίσω μου. Ἀχ πὼς θὰ φοβᾶται ὁ Γιώργος μας τὸ νυχτοπούλι, συλλογιζόμουν· ὅσο ἔφευγα.

Ἐγράψαμε τοῦ πατέρα μας στὴν Πόλῃ ποὺ εἶτανε τὸ καράβι· εἶτανε ὁμῶς φευγάτος καὶ δὲν ἔλαβε τὸ γράμμα μας.

Μιὰν αὐγὴ ὅτι μάκρυνα ἀπὸ τὸ σπῖτι πενήντα βήματα, μετὰ ξάφνιασε ὁ πατέρας μας, δὲν ἐπρόφτασα νὰ τοῦ εἰπῶ «καλῶς ὦρισε» μ' ἀγκάλιασε, μετὰ φίλησε καὶ πρώτη του ἐρώτηση.

— Καλὰ εἶναι ὁ Γιώργος μας; Ἐγὼ δὲν μπόρεσα νὰ τοῦ πῶ τίποτα, πὼς νὰ τοῦ εἰπῶ πὼς ὁ Γιώργος μας... τοῦ πατέρα μου τὰ μάτια βουρκώσανε.

— Πᾶει ὁ Γιώργος μας, παιδί μου, ψιθύρισε ἀνάμεσα στοὺς λυγμούς της· ἔγυρε μ' ἀγκάλιασε ἐμένα σφιχτά, δυνατὰ, παρᾶξενά καὶ μετὰ φίλησε δυὸ τρεῖς φορές παρὰπάνου...

Πόλῃ

ΝΙΚΟΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΑΙΟΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Τὴν περασμένη Παρασκευὴ τὸ βράδυ, στὰ γραφεῖα τοῦ «Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου», ὁ κ. Στέφανος Ραμῆς μίλησε μπροστὰ σὲ διαλεκτὸ ἀκροατήριον ἀπὸ κυρίες καὶ κύριους, γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦ Ὁμίλου, ἀγγιζοντας πᾶν τοῦ κοινῶντος τοῦ καὶ διάφορα παιδαγωγικὰ, γλωσσολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ζητήματα.

Ἡ μελέτη τοῦ «Κριτικοῦ τοῦ Νοῦμα» γιὰ τὴ «Φιλολόγη» τοῦ Βασιλεῖα ἔμεινε γιὰ τὸ πᾶν τοῦ ἑλλοῦ τῆς ἄλλης Κερικαῖς.

Ὁ Παλαμάς ποὺ τὴ διάβασε χειρόγραφῃ εἶπε: «Ἄν ὑποθέσῃ πὼς τὸ ποίημα δὲν εἶναι δικό μου καὶ ἡ κριτικὴ αὐτὴ δὲν εἶναι γραμμένη γιὰ ἔργο μου, μπορῶ νὰ πῶ ἀδυστοχῶ πὼς τὴ θαμάρξω γιὰτὶ ἀναλύει καὶ ἐξηγεῖ πιστὰ τὸ ποίημα καὶ ἀξιῶ τὸ βάρὺ ὄνομα τῆς Κριτικῆς».

ΣΩΤΗΡΙΗ ΣΚΙΠΗ

ΕΦΤΑ ΣΦΡΑΓΙΔΕΣ

Ἡ Μεγάλη Αἴθα, φρ. 3. Κάλβει μέτρα, φρ. 2. — Ἄγια-Βαρθάρα, φρ. 2. — Ἡ Νύχτα τῆς Προτομαγιάς, φρ. 2. — Ὁ Ἀπέθαντος, φρ. 3. — Θεάτρο καὶ Πρῶτα, φρ. 2. — Τρόπαια στὴν Τρικυμία, φρ. 2. — Οἱ Τσιγγανόθεοι, φρ. 2.

Η ΤΙΜΗ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ ΦΡ. 15.

PARIS—18, rue du Val-de-Grâce.